

קודש הקודשים

של האיסלם

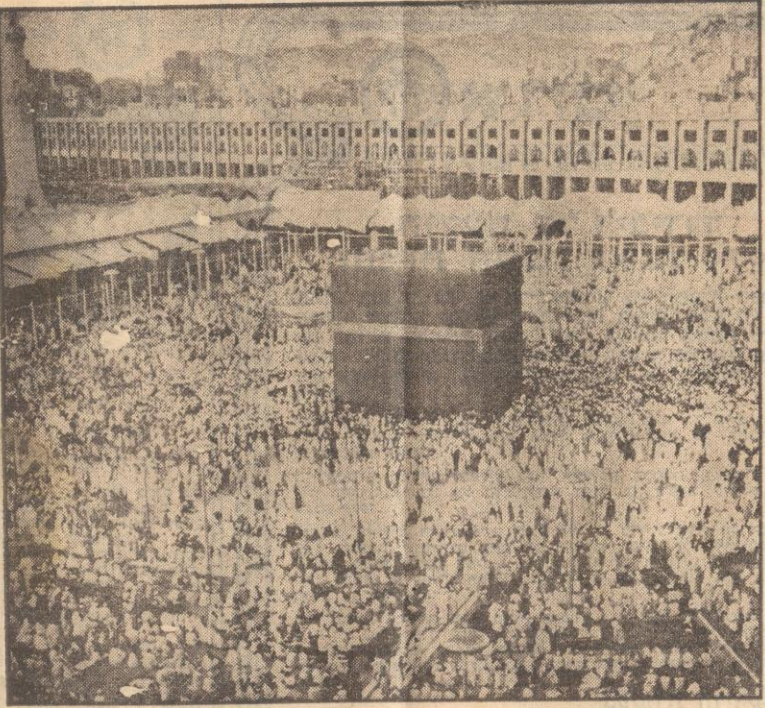
„האבן-הקדושה" במכה, שעליה השתלטה שלשום קבוצת קנאים היא למעשה מטאוריט שנפל בחצי האי-ערב □ אבן זו שימשה לפולחן-אלילות לבדווים בחבל חג'אז ולאחר-מכן קידש אותה מוחמד למוסלמים וקבע את העלייה לרגל למכת כאחד מחמשת העקרונות של האיסלם

— מאת ד"ר עמיהוד ישראלי —

הלם-האלימות, שפגעה לאחרונה בקודש-הקודשים של האיסלם, מיקד את תשומת-הלב הכלל-מוסלמית והעולמית למכה ולכעבה, הנערצות ע"י מאות מיליוני-מוסלמים. בעקבותן — נודעת לעניין השלמה על יציבותה וזריקתה הפנימי של ערפי-הסעודית, המתחדדת בשמירה על קודש-האיסלם ובכבודו האנו מוסלמית (אשר נתמכת, בידוע, ע"י חוץ-עמק לשיפור התרבות הסעודית).

חילול הכעבה כמותו, להבדיל אלפי הבדלות, כפריצה להריגה. לכנסית הקבר-הקדוש, או לוותיקאן, מכל מקום יש להטעים, כי המטאוריט השחור, שנינעץ באדמת מכה בתקופה גיאולוגית קדומה ועלומה, שימש כבר בתקופה הטרו-מוסלמית את פולחן-האלילות של הברווים מהג'אז. מוחמד והאיסלם רק קידשו על המוגמה וסגלו את פולחן הכעבה בדימוי מוגות-איסטי.

סבים האבן-השחורה חוקם מיבנת ישרונית, תחילה ללא גג, והלו שימש מעין מישכן לפולחן-התרפים של האלוהות העיקרית לחברה הברווית שקדמה למוחמד. הכעבה, ששופצת וניבנתה לעתים קרובות, משתרעת לאורך 12 מ', רוחבה — 10 מ' וגובהה 15 מ'. הפתח קבוע בגובה של 2 מ' מעל הקרקע. הפרכת (כיסוח), שהובאה מידי כל שנה כמעט ממצרים, כיסתה את ארבע הקירות החיצוניים. האבן-השחורה נעוצה בפינה הדרומית-מזרחית בגובה של 1.5 מ' מעל התשתית. לידה מצויית אבן-אחרת, הקרויית „המאוש רת" (אלאטעד) שבה נגזע המאמינים אך לא נשקוה ממש, כמינהגם באבן-השחורה.

מאמינים מוסלמים מקיפים את האבן הקדושה — ה„כעבה" — במכה מנוף פוליטי רב-עוצמה לצבירת יוקרה לאומית

פולחן האבנים הקדושות

התכונה שציננה את דפוסי המינהגים הדתיים הטרנס-מוסלמיים היא המופולאריזציה של הלידת-טריה, היינו פולחן-האבנים הקדושות ואבני המשכית. הללו נקראו „בית-אללה", ונחשבו לנציגי האלוהות ולמקום מישכון בלי שמה-דהוא יערער על מסורתן המתקדשת. הן הכעבה והן הברא-הקדושה של זמם, שהיתה בתחילתה מיקדש בדווי, שימשו בתקופה הטרנס-מוסלמית מוקד ומרכז-משיכה ליושבי-קבע. במרוצת מאות-השנים קיבל המרכז צביון-ישובי, ולאחר נצחונו של מוחמד על יריביו, והפניית עורפו ליהודים ולירושלים — הפך הישוב לעיר מכה. היא הקדושה שבערי האיסלם.

ראוי להטעים, שפולחן הכעבה לא היה מלווה בעבודת פסילים, עשה ידי-אדם. בדיעבד, אין הקוראן שופך את חמתו במפורש על ההברה הברווית הטרנס-מוסלמית שבחג'אז, אלילית של חברה זו היה למעשה, צורות סלע וגוף טבעיות, שכוונות הסחיפת והבליית עיצבו וגילפו אותן. הוא הדין באבן-השחורה. מסביב לה השתרע ה„חרם", התחום-הקדוש, שזכות מיקלט בו לכל האורגניזמים וכמוכן לבני-האדם. טקסי ההקפות (טוואף) — אף הם משוכים מהמסורת האלילית, ועמם התפילות לירידת הגשמים והתחנונים, שנולדו על הרקע האקולוגי-מידברי של חבל חג'אז בכלל ואגן-מכה בפרט. בעידני העלייה-לרגל האלילית, נועד תפקיד נכבד למגידה-העתידות, הוא „הכוהן" (כאהן), „כוהן" זה, או לעתים „כחנת" ממין-נקבה, היו המיעדים להטיל גורל לפני אבן-המשכית ולהשיב לשאלות שנשאלו בנוסח האורקול בבלאי. בתקופתו של מוחמד — עם התפשטות האיסלם — עדיין התקיימה שיפעת האלוהיות המיוחדת לכל שבט. קבוצות אבני-המשכית למיניהן עדיין כובדו, אך האיסלם המוחמדי הגחיל לתודעת השבטים, כי „אללחי אכבר", לאמור — אלוהים גדול יותר מכל אבן ומכל תופעת טבע.

שתי עליות לרגל

כאמור, קידש מוחמד את הכעבה, ובכך סייע במישרין למעבר הנוח מהאלילות למונות-איזם — האסלאמי הפורמאלי. מצוות העלייה לרגל למכה (חג') היא אחת מחמשת עמודי-האיסלם ועקרונותיו. אין פסורים ממנה אלא נשים (אלמנות) וטף, עבדים ואביונים. לעומת זאת, כל מוסלמי מחוייב לקיים את החג' לפחות פעם אחת בחייו, וכל המרבה הרי זה משובה. למעשה, מרבית המוסלמים אינם עושים כן. פולחן החג', שהוא משרידי האלילות המסורתית בחג'אז, התמסד ע"י מוחמד, אשר קידש את עיקר הטקסים, ביער מהם מיקצת מהאיפיונים האליליים, ואיחד את שתי העליות-לרגל, שהיו נהוגות לפניו. נוסח הטקסים וסדריהם המקובלים הינם בלוקמן: ההתעטפות (או ההתקדשות) לפני הכנסה לתחום-המקדש (החרם); שבע-ההקפות סביב הכעבה, תוך גשיקת האבן-השחורה, והליכה „ריצה" בין התלים צפא ומרווח, נוסח החג' עצמו, היינו — העלייה לערפאת ולמיקדשים האחרים שבפרברי מכה והעמידה (ווקוף) שם, כולל הקרבת קורבן; וחג-הקורבן (עיד אל-אד'חא), הנחוג ע"י כל המאמינים בעת ובעונה אחת בכל רחבי-העולם המוסלמי, זכר לעקדת ישמעאל(1). כחום טקס החג', נושא עמו המוסלמי את תואר הצליין (החג'י), מבקר את קבר מוחמד בעיר אל-מדינה, ואם ארוך הוא באמונתו, כי או יעלה אף להברון ולירושלים.

עד לשנת ה'50, מועד הפיכתה של סעודיה לארץ זבת חולות ונסט' — היוו ההכנסות מהצליינות-הדתית מרכיב עיקרי במאון התשלומים של ממלכת המידבר. השירותים-התובלתיים, שהייתה הצליינית והוצאת האשל — סייעו רבות לאוצר הסעודי. מהפכת הנפט חנרית מש משא את השיבוטו של מקור-הכנסה ממלכתי זה, אך סייעה לשיפור דימוייה של סעודיה כמגינת האסלאם בכל אתר ואתר, העלייה לרגל מומנת למכת בצוואת מאות-אלפי מוסלמים מרחבי העולם, מחזקת את הסולידאריות הפאן-מוסלמית, משלהבת את האמונה הדתית ומספחת את ההשראה הרעיונית והספרותית. למימסד הסעודי — מתוות החג' מנוף פוליטי רב-עוצמה, לצבירת יוקרה לאומית ואמינות כלל-מוסלמית. חגם היבלו האירועים האחרונים במעמד זה? לאללת — פתרונים.